

Dies noctesque lectionibus atque orationibus ducite, et mei semper, quem in opere et scientia abortivum omnium sacerdotum, præceptorem vobis tanti ha-

A buistis eligere, mementote : *Vigilate, state in fide, viriliter agite, confortamini, omnia vestra in charitate fiant, et Deus pacis erit vobiscum* (1 Cor. xvi, 13).

EXHORTATIO AD SPONSAM CHRISTI.

1. Quantam in cœlestibus beatitudinem virginitas sancta possideat, præter Scripturarum testimonia, Ecclesiæ etiam consuetudine edocemur : quia discimus peculiare illi subsistere meritum, cujus specialis est consecratio. Nam cum universa turba credentium paria gratiæ dona percipiat, et eisdem omnes Sacramentorum benedictionibus glorientur, istæ proprium aliquid præ cæteris habent, cum de illo sancto et immaculato Ecclesiæ grege, quasi sanctiores purioresque hostiæ pro voluntatis suæ meritis a sancto Spiritu eliguntur, et per summum Sacerdotem Dei offeruntur altario. Digna revera Domino hostia tam pretiosi animalis oblatio, et nulla magis ei quam imaginis suæ hostiæ placitura. De ejusmodi enim Apostolum præcipue dixisse reor : *Obsecro autem vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* (Rom. xii, 1). Possidet ergo virginitas et quod alii habent, et quod alii non habent : dum et communem et peculiarem obtinet gratiam, et proprio, ut ita dixerim, consecrationis privilegio gaudet. Nam et Christi sponsas virgines dicere Ecclesiastica nobis permittit auctoritas; dum in sponsarum modum quas consecrat Domino velat : ostendens eas vel maxime habituras spiritale connubium, quæ subterfugerint carnale consortium. Et digne Deo per matrimonii comparationem spiritaliter copulantur, quæ ejus dilectionis causa humana connubia spreverunt. In his quam maxime impletur illud Apostoli : *Qui autem adhæret Domino unus spiritus est* (1 Cor. vi, 17).

2. Grande est et immortale, et pene ultra naturam corpoream, sopire luxuriam et concupiscentiæ flammam adolescentiæ facibus accensam animi virtute retingere, et spiritali conatu vim genuinæ oblectationis excludere, vivere contra humani generis morem, despiciere solatia conjugum, dulcedinem contemnere liberorum, et quæcunque præsentis vitæ esse commoda possunt, pro nihilo spe futuræ beatitudinis computare. Magna hæc, ut dixi, et admirabilis virtus est, et non immerito pro magnitudine laboris sui ingenti præmio destinata. *Dabo, inquit Dominus, spadonibus meis in domo mea, et in muro meo locum nominatum meliorem a filiis et filiabus Israel, nomen æternum dabo eis quod non deficiet* (Isai. lvi, 4). De quibus spadonibus Dominus in Evangelio repetit, dicens : *Sunt enim spadones qui scipsos castraverunt propter regnum cœlorum* (Matth. xix, 12). Magnus quidem est pudicitæ labor, sed majus præmium : temporalis custodia, sed remuneratio æterna. De his enim et beatus Joannes apostolus loquitur, quod *sequuntur agnum quocumque ierit* (Apoc. xiv, 4). Quod ita intelligendum puta, nullum eis locum in cœlesti aula claudendum, et cuncta eis

divinarum mansionum habitacula reseranda. Sed ut illustrius virginitatis meritum clareat, et quam Deo digna sit manifestius possit intelligi, illud cogitetur, quod Dominus et salvator noster Deus, cum propter humani generis salutem hominem dignaretur assumere, non alium quam virginalem elegerit uterum. Et ut hujusmodi plurimum sibi placere monstraret, et pudicitæ bonum utrique sexui intimaret, virginem habuit matrem virgo mansurus; in se viris, et in matre feminis præbuit virginitatis exemplum : quo demonstraretur in utroque sexu beatam integritatem divinitatis haberi, et plenitudinem meruisse; dum totum in matre fuit, quidquid habebatur in filio. Sed quid ego satago excellens ac sublime pudicitæ meritum revelare, et gloriosæ virginitatis bonum ostendere; cum de hac re plerosque perorasse non nesciam, et ejus beatitudinem manifestissimis rationibus comprobasse, et nulli sapienti venire in dubium posse, eam rem majoris esse meriti quæ sit amplioris laboris? Quisquis enim pudicitiam aut nullius præmii, aut parvi existimat, certum est illum aut ignorare, aut non voluntarium ferre laborem. Unde illi semper castitati derogant, qui eam aut non habent, aut habere coguntur inviti.

3. Nunc itaque quoniam paucis licet, tam laborem quam meritum integritatis ostendimus; ne res quæ grandi virtute constat, et ingenti præmio destinatur, carere fructu suo possit, diligentius excubandum est. Quanto enim quæcunque species pretiosior fuerit, tanto majori sollicitudine custoditur. Et quoniam multæ sunt quæ bono proprio carent, nisi aliarum rerum juventur auxilio, ut est mellis species, quæ nisi cerarum custodia et favorum cellulis conservetur, et (ut verius dixerim) nutriatur, naturalem gratiam perdit, et subsistere per se ipsam non potest. Sicut et vini species, quod nisi boni odoris vas sit, et reparatis crebrius picibus foveatur, genuinæ vim suavitatis amittit. Attentius ergo providendum est, ne forte et virginitati alia sint necessaria, sine quibus nequaquam fructum afferre sufficiat : et tantus nihil proderit labor, dum vane prodesse creditur quod absque rebus necessariis possidetur. Nisi enim fallor, ob cœlestis regni præmium pudicitæ servatur integritas, quod sine æternæ vitæ merito neminem consequi posse satis certum est. Æternam vero vitam non nisi per omnem divinorum præceptorum custodiam promereri posse Scriptura testatur, dicens : *Si vis ad vitam venire, serva mandata* (Matth. xix, 17). Vitam ergo non habet nisi qui cuncta legis mandata servaverit : et qui vitam non habuerit, cœlestis regni non potest esse possessor, in quo non mortui, sed vivi quique regnabunt. Nihil ergo virginitas sola proficiet, quæ cœlestis regni glo-

riam sperat; nisi et illud habuerit, cui perpetua vita promittitur, per quam cœlestis regni præmium possidetur. Ante ergo omnia pudicitiam integritatemque servantibus et ejus remunerationem a Dei æquitate sperantibus mandatorum sunt custodienda præcepta, ne gloriosæ castitatis et continentiae labor in irritum deducatur. Supra mandatum vel præceptum esse virginitatem, sapiens et legens nullus ignorat; Apostolo dicente: *De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do* (I Cor. vii, 25). Cum ergo obtinendæ virginitatis consilium dat, non præceptum statuit; supra mandatum vel præceptum eam esse professus est. Quicumque ergo virginitatem servant, magis quam præceptum est faciunt. Tunc enim proderit amplius fecisse quam jussum est, si quod jussum est facias. Cupiens divinum implere consilium, ante omnia serva mandatum: volens virginitatis præmium consequi, vitæ amplectere merita, ut tua remunerari castitas possit. Nam ut vitam præstat remuneratio mandatorum; ita e contrario eorum generat prævaricatio mortem. Et qui per prævaricationem in mortem fuerit deputatus, virginitatis coronam sperare non poterit; neque pudicitiae præmium expectare constitutus in pœna.

4. Tres enim species sunt, per quas cœlestis regni possessio introitur. Prima est pudicitia; secunda mundi contemptus; tertia vero justitia: quæ ut connexæ plurimum se possidentibus præstant; ita divisæ prodesse difficile possunt: dum unaquæque earum non propter se tantum, sed propter aliam efflagitur. In primis ergo quæritur pudicitia, ut facilius subsequatur mundi contemptus: quia ab illis mundus contemni levius potest, qui matrimonii nexibus non tenentur. Mundi vero contemptus exposcitur, ut justitia conservetur; quam implere difficile possunt, qui sæcularium bonorum et mundanarum voluptatum negotiis implicantur! Quisquis ergo possidet primam speciem pudicitiae, et secundam quæ est mundi contemptus, non obtinet, pene sine causa possidet primam, quando secundam non habet, propter quam primam quæsitam est. Et si primam et secundam habeat, cui tertia, quæ est justitia, desit; frustra laborat: quoniam superiores duæ propter justitiam præcipue requiruntur. Quid enim prodest propter mundi contemptum pudicitiam habere, et propter quod eam habeas non habere; vel cur res mundi contempnas, si justitiam, propter quam pudicitiam et mundi contemptum habere te convenit, non custodias? Quia ut prima species propter secundam est; ita prima et secunda propter tertiam: quæ si non fuerit, nec prima nec secunda proficiet.

5. Dicis forsitan, doce ergo me quid sit justitia; ut eam si cognoverim facilius implere sufficiam. Dicam breviter ut valeo, et verborum utar simplicitate communium: quia causa de qua agimus talis est, quæ disertioribus facundiae sermonibus nequaquam debet obscurari, sed simplicioribus eloquentiæ narrationibus pandi: res enim in commune necessaria communi debet sermone monstrari. Justitia ergo non

est aliud quam non peccare. Non peccare autem, est legis præcepta servare. Præceptorum autem observatio duplici genere custoditur: ut nihil eorum quæ prohibentur facias, et cuncta quæ jubentur implere contendas. Hoc est quod dicit: *Recede a malo, et fac bonum* (Psalm. xxxiii, 15). Nolo enim putes in hoc constare justitiam, ut malum non facias; cum et bonum non facere malum sit, et in utroque legis prævaricatio committatur. Quoniam qui dixit: *Recede a malo*; et ipse dixit, *fac bonum*. Si a malo recesseris et non feceris bonum, transgressor es Legis; quæ non tantum in malorum actuum abominatione, sed et in bonorum operum perfectione completur. Neque enim hoc solum tibi præcipitur, ut vestitum suis non spolies indumentis; sed et ut spoliatum operias tuis: neque ut habenti panem, non auferas suum, sed ut non habenti, tuum libenter impertias: neque solum ut pauperem suo non pellas hospitio; sed ut pulsum et non habentem recipias tuo. Præceptum enim nobis est, *Flere cum flentibus* (Rom. xii, 15). Quomodo cum illis fleamus, si in nullo eorum necessitatibus participamus, nec aliquid eis in his propter quas lacrymantur causis præbemus auxilium? Neque enim fletuum nostrorum Deus infructuosum quærit humorem; sed quia lacrymæ doloris indicium sunt, vult te ita alterius angustiis sentire ut tuas; et quomodo tibi in tali tribulatione si esses subveniri cuperes, ita alteri subvenias propter illud: *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines bona, ita et vos facite illis similiter* (Matth. vii, 12). Nam cum flente flere, et nihil, cum possis, flenti conferre, subsannationis, non pietatis indicium est. Denique Salvator noster cum Maria et Martha Lazari sororibus flevit; et immensæ misericordiae affectum lacrymarum contestatione monstravit, et veræ pietatis indicia mox opera subsecuta sunt, cum suscitatus Lazarus, cujus causa fundebantur, sororibus redditur. Hoc fuit pie cum flentibus flere, occasionem fletus auferre. Sed quasi potens, inquis, fecit. Verum nec tibi impossibile aliquid imperatur: implevit omnia qui quod potuit fecit.

6. Sed, ut dicere cœperamus, non sufficit Christiano a malis se abstinere, nisi etiam bonorum operum officia perfecit. Quod illo vel maxime testimonio comprobatur, quod comminatur Dominus æterni ignis reos fore, qui quamvis mali nihil gesserint, non fecerint omne quod bonum est, dicens: *Tunc dicet Rex his qui ad sinistram sunt: Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, quem præparavit Pater meus diabolo et angelis ejus. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare, etc.* (Matth. xxv, 41). Non dixit: Discedite a me, maledicti, quia homicidium, quia adulterium, aut quia furta fecistis: non enim quia malum fecissent; sed quia bonum non fecerant condemnantur et æternæ gehennæ suppliciis adduntur: nec quia quæ prohibita sunt admisissent; sed quia quæ præcepta erant implere noluerunt. Unde advertendum est, quam spem habere possint qui adhuc aliquid eorum faciunt quæ prohibentur; cum etiam rei sunt qui non fecerunt quæ jubentur. Nolo

enim tibi in hoc blandiaris, si aliqua non feceris, quia aliqua feceris, cum scriptum est : *Qui universam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus* (Jac. II, 10). Adam enim semel peccavit, et mortuus est : et tu te vivere existimas illud sæpe committens, quod alium dum semel perpetrasset occidit? An grande illum commisisse crimen putas, unde merito pœna damnatus sit acriori? Videamus ergo quid fecerit contra mandatum. De fructu arboris edit. Quid ergo? Propter arboris fructum Deus hominem morte mulctavit? Non propter arboris fructum, sed propter mandati contemptum. Ergo non agitur de qualitate peccati, sed de transgressione mandati. Et qui dixit Adæ, ut de arboris fructu non ederet; ipse tibi præcepit ut non maledicas, non mentiaris, non detrahas, non detrahentem auscultes, ut omnino non jures, ut non concupiscas, non inideas, non sis tepidus, non sis avarus; ut nulli malum pro malo reddas, ut inimicos tuos diligas, ut maledicentibus benedicas, ut pro calumniatoribus et pro persecutoribus tuis ores, ut percutienti maxillam alteram præbeas, ut in judicio sæculari non litiges, ut si quis tua auferre voluerit, gratanter amittas, ut nec iracundiæ, nec zeli, nec livoris malum intra pectus admittas, ut crimen avaritiæ fugias, ut omnis superbiæ ac jactantiæ malum caveas, et humilis ac mitis Christi vivas exemplo; malorum consortia in tantum vitans, ut cum fornicatoribus, aut avaris, aut maledicentibus, aut invidis, aut detractoribus, aut ebriosis, aut rapacibus nec cibum capias. Quem si in aliquo contempseris, si pepercit Adæ, parcat et tibi. Imo illi magis parcendum fuerat, qui adhuc rudis et novellus erat, et nullius ante peccantis et propter peccatum suum morientis retrahebatur exemplo: tibi vero post tanta documenta, post legem, post Prophetas, post Evangelia, post Apostolos, si delinquere volueris: quomodo indulgere possit ignoro.

7. An tibi de virginitatis prærogativa blandiris? memento Adam et Evam virgines deliquisse, nec integritatem corporis profuisse peccantibus. Virgo quæ peccat, Evæ, non Mariæ comparanda est. Non negamus in præsentis tempore pœnitentiæ remedium; sed hortamur magis præmium sperare debere quam veniam. Turpe est enim illis delicti indulgentiam postulare, quæ palmam virginitatis expectant; et illicitum aliquid incurrere, quæ se etiam a licitis castravere. Licium quippe est matrimonii inire consortium. Et ut laudandæ sunt, quæ propter Christi amorem et cœlestis regni gloriam copulam contempserint nuptiarum; ita damnandæ non sunt, quæ propter innocentiam voluntatem nondum Deo devotæ remedio apostolico abutuntur. Ergo, ut diximus, quæ connubia deserunt, non illicita, sed licita spernunt. Ejusmodi autem si jurent, si maledicant, si detrahant, si detrahentes patiantur audire, si malum pro malo reddant, si cupiditatis in alienis, aut avaritiæ in propriis crimen incurrant, si zeli aut livoris venena possideant, si contra legalia et apostolica instituta indecens aliquid aut loquantur aut cogitent; si

A In carne placendi studio complate et ornate procedant; si aliqua quæ, ut assolet, illicita sunt faciant, quid proderit eis sprevisse quod licuit, et exercere quod non licet? Si vis prodesse tibi quod licitum contempseris; vide ne quid eorum quæ non licent facias. Stultum enim est timuisse quod minus est, et non timere quod majus est: aut ab his non vitari quæ prohibentur, si subterfugerint quæ conceduntur. Dicit enim Apostolus: *Innupta cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, ut sit sancta corpore et spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt hujus mundi, quomodo placeat viro* (I Cor. VII, 34). Nuptam placere viro asserit, cogitando quæ mundi sunt; innuptam vero Deo, eo quod nulla cura illi sit sæculi. Dicat ergo mihi quæ virum non habet, et tamen quæ sunt mundi cogitat, cui placere desiderat? Nonne incipiet illi nupta præponi? quia illa cogitando quæ mundi sunt, complacet vel marito: ista vero non marito, quem non habet, potest placere, nec Deo.

8. Sed nec illud silentio præterire nos convenit, quod dixit: *Innupta cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, ut sit sancta corpore et spiritu* (I Cor. VII, 34). Quæ sunt ergo Domini, dicat Apostolus: *Quæcunque sunt sancta, quæcunque justa, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ. Si qua virtus, si qua laus disciplinæ* (Psal. IV, 8). Ista sunt Domini, quæ sanctæ et veræ, et apostolicæ virgines die noctuque sine ullò temporis intervallo meditantur et cogitant. Domini est regnum cœlorum; Domini est resurrectio mortuorum; Domini immortalitas; incorruptio Domini est; splendor solis qui sanctis promittitur Domini est, sicut in Evangelio scriptum est: *Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno patris eorum* (Matth. XIII). Domini sunt plures sanctorum in cœlestibus mansiones; Domini est fructus tricesimus et sexagesimus atque centesimus. Hæc cogitant, et quibus possint operibus promereri quæ Domini sunt cogitant. Domini est etiam lex Novi et Veteris Testamenti, in quibus oris ejus eloquia sancta refulgent; quæ si quæ virgines sine intermissione meditantur, quæ Domini sunt cogitant; et completur in eis illud propheticum: *Fundamenta æterna super petram solidam: et mandata Domini in corde mulieris sanctæ* (Eccles. XXVI, 24). Sequitur: *Quomodo placeat Deo. Deo, inquam, non hominibus: Ut sit sancta corpore et spiritu* (I Cor. VII, 34). Non dixit, ut sit sancta membro aut corpore tantum; sed, *ut sit sancta corpore et spiritu*. Membrum enim una corporis pars est: corpus vero omnium compago membrorum est. Cum ergo dicit: *ut sit sancta corpore*, ex omnibus membris eam sanctificari debere testatur. Quia non proderit exterorum sanctificatio membrorum, si inveniatur vel in uno corruptio. Et jam non erit sancta corpore, quod ex omnibus constat membris, quæ vel unius fuerit coinquinatione polluta.

9. Sed ut quod dico manifestius et lucidius fiat; esto, sit quæcunque omnium membrorum sanctificatione jurgata, et lingua tantummodo peccet, qua

aut blasphemet, aut falsum testimonium dicat; nunquid liberabunt omnia membra unum? an propter unum judicabuntur et cætera? Ergo si nec aliorum membrorum sanctificatio proderit, cum in uno sit vitium; quanto magis si diversorum flagitio peccatorum omnia corrumpantur, unius nihil proderit integritas? Unde quæso te, virgo, neque in sola tibi pudicitia blandiaris, ne in unius membri integritate confidas: sed secundum Apostolum soli Deo conserva corporis sanctitatem. Munda ab omni inquinamento caput: quia crimen est illud post chrismatis sanctificationem, aut croci, aut alterius cujuslibet pigmenti fuco vel pulvere sordidari; aut auro vel gemmis cujuscunque terrenæ speciei comi: quod jam cælestis ornatus splendore refulget. Grandis quippe divinæ gratiæ contumelia est mundani et sæcularis ornamentum prælatio. Munda frontem, ut humana non divina opera erubescat, et illam confusionem recipiat, quæ non peccatum, sed Dei gloriam parit, Scriptura dicente: *Est confusio adducens peccatum: et est confusio adducens gloriam* (Eccli. iv, 25). Munda collum, ut non aurea reticula capillus portet, et suspensa monilia, sed illa potius ornamenta circumferat, de quibus Scriptura dicit: *Misericordia et fides non deficiant: a te, suspende autem illa in corde velut in collo tuo* (Prov. iii, 15). Munda oculos, dum eos ab omni concupiscentia retrahis, et ab intuitu pauperum nunquam avertis, et ab omnibus fucis liberos ea quæ a Deo facti sunt sinceritate custodias. Munda linguam a mendacio: quia, *os quod mentitur occidit animam* (Sap. i, 11). Munda eam a detractioe, a juramento, ab adulatione, a perjurio. Nolo præposterum ordinem putes, quod prius a juramento, quam a perjurio linguam dixi debere mundari: quia tunc perjurium facilius effugies, si in toto non jures. Impleatur in te illa sententia: *Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum* (Psal. xxxiii). Et memor esto dicentis Apostoli: *Benedicite, et nolite maledicere* (Rom. xii, 14). Sed illud crebrius recordare: *Videte ne quis malum pro bono alicui reddat, neque maledictum pro maledicto; sed econtrario benedicientes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis* (I Petr. iii, 9); et illud: *Si quis autem in lingua non offendit, hic perfectus est* (Jac. iii, 2). Nefas est enim ut labia illa quibus Dominum confiteris, rogas, benedicis, et laudas, alicujus polluantur sorde peccati. Nescio qua conscientia et lingua quis Deum rogat, qua aut mentitur, aut maledicit, aut detrahit. Labia sancta exaudit Deus; et ipsis annuit cito precibus, quas lingua immaculata pronuntiat. Munda aures, ut non nisi sermonibus sanctis et veris auditum præbeant; ut nunquam obscena, aut turpia, aut sæcularia verba suscipiant, aut aliquem de altero audiant derogantem, propter illud quod scriptum est: *Sepi aures tuas spinis, et noli audire linguam nequam* (Eccli. xxviii, 29); ut cum eo habere partem possis, de quo dicitur, quoniam auditu et visu justus erat; hoc est, nec auribus, nec oculis delinquebat. Manus ne porrectæ ad accipien-

dum sint, ad Jandum autem collectæ, nec ad ferendum paratæ, sed ad omnia misericordiæ et pietatis opera satis promptæ. Munda pedes, ne latam et spatiosam pergant viam, quæ ducit ad splendida sæculi et pretiosa convivia; sed arduum magis et angustum gradientur iter, quod tendit ad cælum, quia scriptum est: *Iter rectum facite pedibus vestris* (Isai. lvii, 14). Agnosce tibi a Deo artifice non ad vitia, sed ad virtutem membra formata: et cum universos artus mundaveris ab omni sorde peccati, et toto fueris sanctificata corpore, tunc tibi castitatem intelligas profuturam, et cum omni fiducia palmam virginitatis exspecta.

10. Quid sit sanctam esse corpore, breviter quidem, sed plene me exposuisse arbitror: nunc quod sequitur, et spiritu, nosse debemus: hoc est, ut quod opere nefas est fieri, nec fas sit cogitatione concipere. Illa enim est sancta tam corpore quam spiritu, quæ nec mente, nec corde delinquit; sciens etiam cordis esse inspectorem Deum: et idcirco satagit ut omnimodo etiam animum cum corpore mundum habeat a peccato, sciens scriptum esse: *Omni custodia serva cor tuum* (Prov. iv, 23); et iterum: *Diligit Dominus sancta corda; accepti sunt autem ei omnes immaculati*; et alibi: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. v, 8). Quod de illis dici arbitror, quos conscientia in nulla redarguit culpa peccati. De quibus Joannem in Epistola dixisse reor: *Si cor nostrum nos non reprehendit, fiduciam habemus ad Deum, et quæcunque petierimus accipiemus ab eo* (I Joan. iii, 20). Nolo existimes te crimen fugisse peccati, si voluntatem non sequatur effectus, cum scriptum sit: *Quicumque viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mæchatus est in corde suo* (Matth. v, 17). Nec dicas, cogitavi quidem, sed non perfeci: quia etiam concupiscere nefas est. Unde beatus Petrus præcepit dicens: *Animas vestras castificantes* (I Petr. i, 22), qui si nullam animæ constuprationem nosset, nec castificari eam desiderasset. Sed et locum illum quo continetur: *Hi sunt qui se cum mulieribus non coinquinaverunt, virgines enim permanserunt: hi sequuntur Agnum, quocumque ierit* (Apoc. xiv, 4), attentius considerare debemus et animadvertere, si solius integritatis pudicitæ merito ipsi divino comitatu copulentur, et per omnia cælorum tabulata discurrant: an et alia sint, quibus adjuncta virginitas tantæ beatitudinis gloriam consequatur. Sed unde hoc scire poterimus? De sequentibus, nisi fallor, in quibus scriptum est: *Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo et Agno, et in ore ipsorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt* (Ibid. iv, 5). Vides ergo quod non in uno tantum membro dominicis referantur inhærere vestigiis; sed illi qui præter virginitatem ab omni contagione peccati immaculatam gesserint vitam. Idcirco virgo vel maxime nuptias spernit, ut dum securior est, facilius, quod etiam a nubentibus quæritur, ab omni se delicto custodiat, et universa legis mandata perficiat. Nam si non nubat, et ea nihilominus faciat

a quibus et nuptæ esse jubentur immunes, non nupsisse quid proderit? Quanquam enim nulli Christianorum peccare liceat, et omnes quicumque spiritualis lavacri sanctificatione purgantur, immaculata decurrere conveniat vita; ut Ecclesiæ quæ sine macula, sine ruga, sine aliquo ejusmodi esse describitur, possint visceribus intimari: multo magis tamen hoc Virginem implere necesse est, quam nec mariti, nec filiorum, nec alterius necessitatis causa prohibet, quominus divinam Scripturam perficiat; nec aliqua, si peccet, poterit excusatione defendi.

11. O Virgo, serva propositum tibi magno præmio destinatum. Præclara est apud Deum virginitatis et pudicitiae virtus, si non aliis peccatorum et malorum lapsibus infirmetur. Agnosce statum tuum, agnosce locum, agnosce propositum. Christi sponsa diceris; vide ne quid indignum eo, cui desponsata videris, admittas: cito scribet repudium, si in te vel unum viderit adulterium. Quæcunque enim humanorum sponsaliorum pignoribus subarrhatur, statim a domesticis, a familiaribus, ab amicis sponsi sollicite et diligenter requirit et a servulis, quales juvenis habeat morès, quid potissimum diligit, quid accipiat, quo usu vivat, qua se consuetudine regat, quibus utatur dapibus, quibus præcipue rebus delectetur et gaudeat. Quæ cum didicerit, ita se in omnibus temperat, ut sponsi moribus suum obsequium, sua jucunditas, sua diligentia; sua vita concordet. Et tu quæ Christum sponsum habes, a domesticis et familiaribus ejus, sponsi tui morès interroga, et strenue ac solèrter inquire; in quibus præcipue delectetur, qualem compositionem in te vestium diligit, cujusmodi concupiscat ornatum. Dicat tibi ejus familiarissimus Petrus, qui ne nuptis quidem corporalem permittit ornatum, sicut in epistola sua scripsit: *Mulieres similiter subjectæ viris suis, ut si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant: considerantes in timore Dei castam conversationem vestram, quarum sit non extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus; sed qui absconsus cordis est homo, in incorruptibilitate quæ et modesti spiritus, quod est in conspectu Dei locuples* (1 Petr. iii, 1 seqq.). Dicat et alius apostolus beatus Paulus, qui ad Timotheum scribens episcopum, eadem de fidelium feminarum disciplina testatur: *Mulieres similiter in habitu ornato cum verecundia et sobrietate ornantes se, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa; sed quod decet mulieres promittentes castitatem per bonam conversationem* (1 Tim. ii, 9).

12. Sed forsitan dicis: cur hæc iisdem apostoli virginibus non jusserunt? Quia non necessarium judicabant: ne talis virginibus commonitio potius injuria quam emendatio videretur. Sed nec eas unquam tantæ temeritatis fore credidissent, ut ne nuptis quidem concessa carnalia ornamenta et terrena præsumerent. Revera ornare se et componere Virgo debet: nam quomodo sponso suo placere poterit, nisi composita et ornata processerit? ornetur plane,

A sed interioribus ornamentis, et spiritualiter, non carnaliter componatur: quia Deus non corporis, sed animæ decorem in illa considerat. Ergo et tu, quæcunque animam tuam a Deo diligi et inhabitari concupiscis, omni eam diligentia compone, et spiritualibus indumentis exorna. Nihil in ea dedecorum, nihil fœdum appareat. Resplendeat auro justitiæ, gemmis refulgeat sanctitatis, ac pretiosissimo pudicitiae margarito coruscet. Pro bysso et serico, misericordiae et pietatis tunica vestiatur, secundum quod scriptum est: *Induite ergo vos, sicut electi Dei, sancti et dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, etc.* (Colos. iii, 12). Et non decorem cerussæ aut alterius pigmenti quærat, sed innocentiae ac simplicitatis candorem habeat. Roseum verecundiae colorem et purpureum ruboris pudorisque possideat. Cœlesti abluatur nitro doctrinæ, et lamentis spiritualibus emundetur. Nulla in ea malitiæ, nulla diaboli macula relinquatur; et ne quando male redolet odore peccati, unguento suavissimæ sapientiæ et scientiæ perfundatur.

13. Hujusmodi Deus quærit ornatum, et animam taliter compositam concupiscit. Memento te Dei filiam dici secundum quod ait: *Audi, filia, et vide* (Psal. xlii, 11). Sed et tu ipsa quotiescunque Deum patrem nominas, Dei te filiam esse testaris. Ergo si Dei filia es, vide ne quid eorum facias, quæ Deo Patri incongrua sint; sed age omnia quasi filia Dei. Cognosce quomodo hujus sæculi nobilium se filiae gerant, quibus assuescant moribus, quibusve se disciplinis instituant. Tanta quibusdam verecundia est, tanta gravitas, tanta modestia, ut cæterorum hominum ritum intuitu humanæ ingenuitatis excedant: et ne quam honestis parentibus suis per lapsum suum infamiæ inurant notam, alteram sibi quodammodo inter homines consuetudinis studeant facere naturam. Et tu ergo originem tuam respice, genus intuere, gloriam nobilitatis adverte: agnosce te non hominis, sed Dei filiam, et divinæ nativitatis nobilitate decoratam. Ita te exhibe, ut in te cœlestis nativitas pateat, et ingenuitas divina clarescat. Sit in te nova gravitas, honestas admirabilis, stupenda verecundia, mira patientia, virginalis incessus, et veræ pudicitiae habitus, et sermo semper modestus, et suo in tempore proferendus; ut quisquis te viderit, admiretur et dicat: quæ hæc novæ inter homines gravitatis patientia est? Quæ pudoris verecundia? Quæ honestatis modestia? Quæ maturitas sapientiæ? Non est ita humana institutio, nec disciplina mortalis: cœleste mihi aliquid in terreno corpore redolet. Puto quod habitet in quibusdam hominibus Deus. Et cum te Christi famulam esse cognoverit, majore stupore tenebitur, et cogitabit qualis ille sit Dominus, cujus talis ancilla est.

14. Si vis ergo esse cum Christo, et partem habere cum Christo, Christi tibi exemplo vivendum est, qui ab omni malitia et nequitia ita fuit extraneus, ut nec inimicis quidem vicem redderet, quin potius et pro ipsis oraret. Nolo enim eas animas

Christianas existimes, quæ aut fratres aut sorores non dico oderunt, sed quæ proximos toto corde et conscientia coram Dei testimonio non diligunt; cum Christianis, Christi similitudine, inimicos etiam amare necesse sit. Si sanctorum cupis habere consortium, a malitiæ et nequitæ cogitatu pectus emunda. Nemo te circumveniat, nemo te fallaci sermone seducat. Non nisi sanctos et justos et simplices et innocentes et puros cœlestis aula suscipiet. Nullum apud Deum habet malitia locum. Ab omni nequitia et dolo mundum esse necesse est, qui cupit regnare cum Christo. Nihil tam contrarium, nihil tam execrabile Deo, quam aliquem odisse, aliquem velle lædere: nihil tam probabile, quam omnes amare. Quod Propheta sciens testatur dicens: *Qui diligitis Dominum, odite malum (Psal. xcvi, 10).*

15. Vide ne in aliquo humanam gloriam diligas; ne et tua inter illos portio computetur, quibus dictum est: *Quomodo vos potestis credere, gloriam ab invicem quærentes (Joan. v, 44)?* Et de quibus per Prophetam dicitur: *Auge eis mala, auge mala gloriosis terræ.* Et alibi: *Confundimini a gloriatione vestra, ab opprobrio in conspectu Dei (Isai. xlv).* Nolo enim illas respicias, quæ sæculi, non Christi sunt virgines; quæ propositi sui et professionis immemores gaudent in deliciis, in opibus delectantur, et corporeæ nobilitatis origine delectantur. Quæ si profecto Dei filias se esse crederent, nunquam post divinos natales nobilitatem admirarentur humanam, nec gloriarentur in patre quolibet honorato: si Patrem Deum se habere sentirent, nobilitatem carnis non amarent. Quid tibi in generis nobilitate blandiris et complaces? Duos homines fecit ab exordio Deus, ex quibus totius generis humani silva descendit: mundanam nobilitatem non naturæ æquitas præstitit, sed cupiditatis ambitio. Certe omnes per divini lavacri generationem æquales efficimur, et nulla inter eos potest esse discretio, quos nativitas secunda generavit; per quam tam dives quam pauper, tam liber quam servus, tam nobilis quam ignobilis, Dei efficitur Filius; et terrena nobilitas splendore cœlestis gloriæ adumbratur, et nusquam omnino jam comparet: dum qui retro in sæcularibus honoribus impares fuerant, cœlestis et divinæ nobilitatis gloria æqualiter vestiuntur. Nullus jam ignobilitati locus, nec degener quisquam est, quem divinæ nativitatis sublimitas ornat, nisi apud illos, qui non putant humanis cœlestia præponenda: aut si putant, quam vanum est, ut se illis in minoribus præferant, quos sibi in majoribus pares sciunt, et quasi infra se positos in terra existiment, quos sibi æquales in cœlestibus credunt? Tu autem quæcunque Christi, non sæculi virgo es, omnem præsentis vitæ gloriam fuge, ut eam quæ in futuro promittitur consequaris.

16. Contentionum verba, et animositatis causas evita; discordiarum quoque et litium occasiones subterfuge. Nam si juxta Apostoli doctrinam: *Servum Domini litigare non oportet (II Tim. ii, 24)*; quanto magis Dei ancillam? cujus quo verecundior est sexus, animus debet esse modestior. Linguam a maliloquio

A cohibe, et ori tuo frenum Legis impone; ut tunc, si forte loquaris, quando tacere peccatum sit, cave ne quid quod in reprehensionem veniat dicas. Lapis emissus est sermo prolatus; quapropter diu antequam proferatur cogitandus est. Beata quippe labia sunt, quæ nunquam quod revocare iterum velint, emittunt. Pudicæ mentis sermo etiam debet esse pudicus, qui ædificet semper magis, quam aliquando destruat audientes, secundum quod præcepit Apostolus dicens: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus (Ephes. iv, 29).* Pretiosa Deo lingua est, quæ non sine divinis rebus novit verba construere; et sanctum os, unde cœlestia semper eloquia proferuntur. Absentium obtrectatores quasi malignos, Scripturæ auctoritate deterre: quia hoc inter virtutes perfecti hominis Propheta commemorat, si ante conspectum justii malignus ad nihilum deducatur, qui contra proximum non probanda protulerit. Non licet tibi alterius vituperationem patienter audire; quia nec ab aliis optas recipi tuam (*Psal. lxxiv, 5*). Injustum quippe est quidquid contra Christi Evangelium venit, si alteri quod tibi ab alio fieri molestum est, patiaris inferri. Semper linguam tuam de bonis loqui adsuesce, et auditum tuum ad bonorum magis laudem, quam ad malorum vituperationem accomoda. Vide ut omnia quæcunque benefacis, propter Deum facias; sciens ejus rei tantum te a Domino recepturam esse mercedem, quam ejus timoris et dilectionis causa perfeceris. Sancta magis esse quam videri stude: quia nihil prodest æstimari quod non sit: et duplicis peccati reatus est, non habere quod creditur, et quod non habeas simulare.

17. In jejuniis magis quam in epulis delectare, illius viduæ memòr, quæ non discedebat de templo jejuniis et obsecrationibus Deo serviens die ac nocte. Et si vidua quidem in Judæa talis erat; qualem nunc virginem convenit esse Christi. Divinæ magis lectionis convivium dilige, et spiritalibus te saturari dapibus concupisce; et illos potius quære cibos, quibus anima magis quam corpus reficiatur. Carnis et vini species quasi calor fomenta et libidinis incitamenta fuge, et tunc, si forte, vino exiguo utere, cum stomachi dolor et nimia corporis compellat infirmitas. Iracundiam vince; animositatem cohibe; et quidquid illud est, quod post factum poenitentiam ingerit, velut proximi criminis abominationem declina. Satis tranquillam et quietam convenit esse mentem, et ab omni perturbatione furoris alienam, quæ Dei habitaculum esse desiderat; qui per Prophetam testatur et dicit: *Super quem requiescam alium, nisi super humilem et quietum, et trementem verba mea (Isai. lxvi, 3)?* Omnium operum et cogitationum tuarum speculatorem Deum crede, et cave ne quidquam quod divinis oculis indignum sit, aut opereris, aut cogites.

18. Cum orationem celebrare desideras, talem te exhibe quasi quæ sis cum Domino locutura. Cum psalmum dicis, cujus verba dicis agnosce; et in cum-punctione magis animi quam in tinnulæ vocis dulce-

dine delectare. Lacrymas enim psallentis Deus magis quam vocis gratiam comprobatur, sicut Propheta dicit: *Servite Domino in timore, et exsultate ei cum timore (Psal. II, 11)*. Ubi timor et tremor est, ibi non vocis elatio est, sed animæ flebilis et lacrymosa dejectio. Omnibus actibus tuis diligentiam adhibe, quia scriptum est: *Maledictus homo qui facit opus Domini negligenter (Jerem. XLVI, 10)*. Crescat in te cum annis gratia, crescat cum ætate justitia; et fides eo perfectior videatur, quo senior es: quia Dominus noster Jesus, qui nobis vivendi reliquit exemplum, proficiebat non ætate tantum corporea, sed et sapientia et gratia spiritali coram Deo et hominibus (*Luc. II, 25*). Omne tempus in quo te non meliorem senseris, hoc te æstima perdidisse. Cœptum virginitatis propositum ad finem usque conserva; quia non inchoasse tantum, sed perfecisse virtutis est, sicut in Evangelio Dominus ait: *Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit (Matth. XXII, 10)*. Cave ne cui vel concupiscendi occasionem tribuas: quia sponsus tuus Deus zelans est: criminiosior est enim Christi adultera,

quam mariti. Unde pulchre Romana Ecclesia, Apostolico sine dubio, cujus sedem obtinet, spiritu animata, tam severam nuper hujusmodi sententiam statuit, ut vix, vel pœnitentia dignam judicaret, quæ sanctificatum Deo corpus libidiosa coinquinatione violasset.

19. Esto ergo omnibus vivendi forma, esto exemplum; præcede et in actu quos in castitatis sanctificatione præcurris. Virginem te in omnibus exhibe; nihil corruptionis objiciatur capiti tuo, cujus corpus integrum est, ut et tua sit inviolabilis conversatio. Et quoniam sicut in exordio epistolæ præfati sumus, te Dei sacrificium factum; quod utique sanctitatem suam etiam aliis impertit; ut quisquis ex eo digno sumpserit, sanctificationis et ipse sit particeps; ita ergo et per te, quasi per divinam hostiam sanctificentur et cæteræ, cum quibus te ita in omnibus exhibeas, ut quisquis vitam tuam aut auditu contigerit aut visu, sanctificationis vim sentiat, et in tantum sibi intelligat gratiam ex tua conversatione transfundi, ut dum te imitari concupiscit, Dei sacrificio et ipse sit dignus.

MONITUM

IN S. AMBROSII SERMONES SEQUENTES.

His sane tribus sermonibus locum inter S. Mediolanensis episcopi opera sicut ratio, ita ordo vindicabat chronologicus. Cur ergo in hoc tomo paulo devia editione donati sint, præsertim in causa fuit tanta illos expiscandi difficultas ut non minus tribus vel quatuor mensibus S. Patris operum recusio differri debuisset ut ipsorum accessione compleretur. Quam quidem moram non diligentiam tantum nostræ, sed etiam avidis subscriptorum votis intolerabilem fore sentientes, Ambrosianarum lucubrationum seriem, quippe quæ locupletissima jam evaderet, cito clausimus, sequentique tomo sermones Sessorianos destinavimus eo magis libenter quod quasi appendicis vice ad quartum sæculum tomus ille functurus esset.

D. LEANDRI PRÆFATIO.*

I. *Sancti Ambrosii scripta summo in honore habita sunt, eaque in multis olim vitiata a Maurinis præpur-gata fuere.* — Sancti Ambrosii, qui sæculo quarto episcopalem Mediolani nobilissimam sedem tenuit, plurimi semper scripta fecisse Patres, pontifices maximo, concilia œcumenica, et ipsosmet heterodoxos nemo eruditus ignorat (a). Attamen æque norunt omnes, inter opera hujusce sanctissimi præsulis apocrypha multa fuisse relata multisque adeo vitiis referta, ut quiddam etiam a catholico sensu prorsus

alienum redderent (b). Quare non defuerunt Romani pontifices, qui cum tam veteris tamque bene meriti de Ecclesia Patris scripta ad sanæ doctrinæ laudem cuperent efflorescere, viris doctis vehementer essent auctores, ut collatis curis, ad novam editionem excudendam optimæ notæ codices sedulo perquirerent, simulque conferrent; ex quibus et genuinos possent Ambrosianos fetus seligere, falsos respuere, et certas ejusdem præsulis sententias elicere. Hinc mandatis summorum pontificum Pii IV, et Pii V, Grego-

* Epistolam nuncupatoriam, quæ huic præfationi præponi debebat, errore autem typographico omissa est, legis ad calcem hujus tomi. EDIT.

(a) Videtis selecta veterum testimonia, quæ in primo volumine S. Ambrosii oper. sub præfatione a Maurinis collecta habentur.

(b) Porro olim S. Ambrosio ad Paulinas epistolas tribuebantur commentaria, quorum sane auctor aliquid cum sana doctrina haud consonum habet. Certe, scribunt Benedictini editores in admonit. præv. t. IV, in append. col. 30, defendi non potest eorum (id est, commentariorum) auctor, quin cum Origene senserit, in

voluntate demonum esse ab errore resilire. Exploratum quoque ulcus est, quod marito fas usque esse contendit, uxore propter adulterium repudiata, aliam ducere: uxori autem ab adultero conjuge separata cum alio inire conjugium licere negat (Hinc Canon, Uxor a viro 17, caus. 52, quæst. 7, de quo Romani correctores videndi sunt). Sed nec illa etiam satis sana sunt, quod factam ad imaginem Dei mulierem esse: episcopos superiorem presbyteris gradum obtinere, aut diversa institui ordinatione, inficiatur; et quædam alia communi catholicorum sensui minus congrua subinde tradit.